

ГРАФОВІ ЙМОВІРНІСНІ МОДЕЛІ СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ КВАНТИЛІ

Сумський державний університет

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- **Статистичним рядом** називається сукупність пар $i \Rightarrow x_i$, отриманих в результаті експерименту. Зазвичай статистичні ряди представляють у вигляді таблиці, в першому стовпці якої стоїть номер дослідів (i), а в другому — спостережуване значення випадкової величини x_i , яке називається **варіантою**.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- **Статистичним рядом** називається сукупність пар $i \Rightarrow x_i$, отриманих в результаті експерименту. Зазвичай статистичні ряди представляють у вигляді таблиці, в першому стовпці якої стоїть номер досліду (i), а в другому — спостережуване значення випадкової величини x_i , яке називається **варіантою**.

Індекс i	Варианта x_i
1	x_1
2	x_2
...	...
n	x_n

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Розмахом вибірки називають різницю між найбільшою і найменшою варіантами вибірки:

$$R = x_{max} - x_{min}.$$

Статистичні ряди

Якщо одна і та сама варіанта зустрічається у вибірці кілька разів, то статистичний ряд зручніше записувати у вигляді наступної таблиці

Таблиця 2

Індекс i	Варіанта x_i	Частота n_i	Относит. частота $\bar{n}_i$
1	x_1	n_1	$\bar{n}_1$
2	x_2	n_2	$\bar{n}_2$
...	...	...	...
k	x_k	n_k	$\bar{n}_k$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- Частотою $n_i (i = \overline{1, k})$ варіанти x_i називається число повторень варіанти x_i у вибірці, причому

$$\sum_{i=1}^k n_i = n.$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- Частотою $n_i (i = \overline{1, k})$ варіанти x_i називається число повторень варіанти x_i у вибірці, причому

$$\sum_{i=1}^k n_i = n.$$

- Відносною частотою або вагою $\bar{n}_i (i = \overline{1, k})$ варіанти x_i називається відношення частоти варіанти до об'єму вибірки n , тобто

$$\bar{n}_i = \frac{n_i}{n}$$

$$\sum_{i=1}^k \bar{n}_i = 1.$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

При великій кількості спостережень простий статистичний ряд перестає бути зручною формою запису статистичних даних. Для додання йому більшої компактності і наочності статистичний матеріал піддають додатковій обробці — будують варіаційні ряди або груповані варіаційні ряди.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- Варіаційним рядом називається упорядкована сукупність варіант $x_i (i = \overline{1, k})$ з відповідними їм частотами n_i або відносними частотами $\bar{n}_i$.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- Варіаційним рядом називається упорядкована сукупність варіант $x_i (i = \overline{1, k})$ з відповідними їм частотами n_i або відносними частотами $\bar{n}_i$.
- Для побудови групованого варіаційного ряду інтервал зміни спостережуваних значень випадкової величини $[x_{min}; x_{max}]$ розбивають на N інтервалів, що не пересікаються (їх називають частковими інтервалами або розрядами).

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Число інтервалів залежить від об'єму вибірки і визначається за формулою Стерджеса

$$N = 1 + 3.32 \log n$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Число інтервалів залежить від об'єму вибірки і визначається за формулою Стерджеса

$$N = 1 + 3.32 \log n$$

$$N = 1 + 1.44 \ln n$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Число інтервалів залежить від об'єму вибірки і визначається за формулою Стерджеса

$$N = 1 + 3.32 \log n$$

$$N = 1 + 1.44 \ln n$$

$$N \geq [1 + 3.32 \log n] + 1$$

квадратні дужки позначають цілу частину числа.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- Розбиття на мале число інтервалів може призвести до невірних статистичними висновків. Відповідно до цієї формули, наприклад, необхідно брати не менше 8 інтервалів на 100 спостережень.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
Q – Q

- Розбиття на мале число інтервалів може призвести до невірних статистичними висновків. Відповідно до цієї формули, наприклад, необхідно брати не менше 8 інтервалів на 100 спостережень.
- Інтервали повинні бути однакової довжини

$$\Delta = \frac{R}{N} = \frac{x_{max} - x_{min}}{N}$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- Частотою $n_i (i = \overline{1, N})$ інтервалу $(u_i; u_{i+1}]$ називається число варіант x_i , що потрапили в цей інтервал, причому

$$\sum_{i=1}^N n_i = n.$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- Частотою $n_i (i = \overline{1, N})$ інтервалу $(u_i; u_{i+1}]$ називається число варіант x_i , що потрапили в цей інтервал, причому

$$\sum_{i=1}^N n_i = n.$$

- При групуванні спостережених значень за розрядами виникає питання про те, до якого інтервалу віднести значення, що знаходиться на межі двох розрядів. В цих випадках вважають, що дане значення належить до лівого інтервалу.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- **Частотою** $n_i (i = \overline{1, N})$ інтервалу $(u_i; u_{i+1}]$ називається число варіант x_i , що потрапили в цей інтервал, причому

$$\sum_{i=1}^N n_i = n.$$

- При групуванні спостережених значень за розрядами виникає питання про те, до якого інтервалу віднести значення, що знаходиться на межі двох розрядів. В цих випадках вважають, що дане значення належить до лівого інтервалу.
- **Відносною частотою** або **вагою** $\bar{n}_i (i = \overline{1, N})$ інтервалу $(u_i; u_{i+1}]$ називається відношення частоти інтервалу до об'єму вибірки n , тобто

$$\bar{n}_i = \frac{n_i}{n}$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- **Накопиченою відносною частотою** $w_i (i = \overline{1, N})$ інтервалу $(u_i; u_{i+1}]$ називається сума відносних частот перших i інтервалів, тобто

$$w_i = \sum_{j=1}^i \bar{n}_j.$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- **Накопиченою відносною частотою** $w_i (i = \overline{1, N})$ інтервалу $(u_i; u_{i+1}]$ називається сума відносних частот перших i інтервалів, тобто

$$w_i = \sum_{j=1}^i \bar{n}_j.$$

- **Групованим варіаційним рядом** називається впорядкована сукупність інтервалів з відповідними їм частотами n_i , відносними частотами $\bar{n}_i$ і накопиченими відносними частотами w_i .

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Індекс i	Інтервал $(u_i; u_{i+1}]$	Частота n_i	Относит. частота $\bar{n}_i$	Накопл. относит. частота w_i
1	$[u_1; u_2]$	n_1	$\bar{n}_1$	$w_1 = \bar{n}_1$
2	$(u_2; u_3]$	n_2	$\bar{n}_2$	$w_2 = \bar{n}_1 + \bar{n}_2$
...	...	...	...	...
N	$(u_N; u_{N+1}]$	n_N	$\bar{n}_N$	$w_N = 1$
$\sum_{i=1}^N$		n	1	

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Розглянемо приклад

2,88	2,78	4,90	4,41	4,86	4,46	4,76	4,48	4,71	4,70
2,94	5,37	7,48	-3,32	5,79	8,55	8,27	5,65	7,23	7,95
2,95	2,44	7,89	2,45	5,90	2,45	2,67	2,50	2,67	2,51
5,16	4,40	9,12	5,52	1,56	8,46	1,34	5,69	9,57	-1,07
5,20	4,99	9,00	8,47	6,55	2,88	6,78	5,72	6,10	0,13
4,23	5,15	6,39	4,39	6,56	5,78	6,85	4,40	6,23	0,56
4,23	2,99	6,46	6,88	9,63	4,22	3,58	6,57	5,83	9,35
4,33	3,24	9,97	6,99	5,22	8,93	3,69	6,58	7,09	5,68
4,38	3,27	7,19	1,73	5,29	1,96	3,71	1,99	2,31	2,30
5,67	3,90	7,38	3,94	5,33	3,98	3,79	4,08	4,12	4,12

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Потрібно скласти групований варіаційний ряд для вибіркової сукупності значень випадкової величини X , розбивши вибірку на

$$N = 10$$

рівних інтервалів.

Дана вибірка має об'єм

$$n = 10.$$

Визначимо інтервал зміни випадкової величини X . Для цього в таблиці знаходимо максимальний і мінімальний елементи:

$$x_{max} = 9,97 \quad x_{min} = -3,32$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

- Визначимо розмах вибірки:

$$R = x_{max} - x_{min} = 13,29$$

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q-Q$

- Визначимо розмах вибірки:

$$R = x_{max} - x_{min} = 13,29$$

- Для зручності подальшої обробки статистичних даних іноді слід округлити $x_{max} - x_{min}$ до найближчих цілих чисел

$$x_{max}^0 = 10 \quad x_{min}^0 = -4$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

- Визначимо розмах вибірки:

$$R = x_{max} - x_{min} = 13,29$$

- Для зручності подальшої обробки статистичних даних іноді слід округлити $x_{max} - x_{min}$ до найближчих цілих чисел

$$x_{max}^0 = 10 \quad x_{min}^0 = -4$$

- Тоді новий розмах

$$R^0 = x_{max}^0 - x_{min}^0 = 14$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Далі можна розбити вибірку
на $N = 10$ рівних інтервалів,
довжина кожного часткового
інтервалу дорівнює

$$\Delta = \frac{R^0}{N} = \frac{14}{10} = 1,4$$

Інтервали наведені у другому
стовбчику таблиці.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Далі можна розбити вибірку на $N = 10$ рівних інтервалів, довжина кожного часткового інтервалу дорівнює

$$\Delta = \frac{R^0}{N} = \frac{14}{10} = 1,4$$

Інтервали наведені у другому стовбчику таблиці.

Індекс i	Інтервал (u_i ; u_{i+1}]
1	[-4,0; -2,6]
2	(-2,6; -1,2]
3	(-1,2; 0,2]
4	(0,2; 1,6]
5	(1,6; 3,0]
6	(3,0; 4,4]
7	(4,4; 5,8]
8	(5,8; 7,2]
9	(7,2; 8,6]
10	(8,6; 10,0]

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Знайдемо кількість варіант, що потрапили в кожний частковий інтервал розбиття, і заповнимо третій стовчик таблиці. Сума всіх частот повинна бути

$$n = 100.$$

Далі знаходимо відносні частоти і накопичені відносні частоти (четвертий і п'ятий стовпці таблиці). Варіаційний ряд представляється у вигляді таблиці

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Індекс i	Інтервал ($u_i; u_{i+1}$]	Частота n_i	Относит. частота $\bar{n}_i$	Накопл. относит. частота w_i
1	[-4,0; -2,6]	1	0,01	0,01
2	(-2,6; -1,2]	0	0	0,01
3	(-1,2; 0,2]	2	0,02	0,03
4	(0,2; 1,6]	3	0,03	0,06
5	(1,6; 3,0]	18	0,18	0,24
6	(3,0; 4,4]	20	0,2	0,44
7	(4,4; 5,8]	24	0,24	0,68
8	(5,8; 7,2]	16	0,16	0,84
9	(7,2; 8,6]	9	0,09	0,93
10	(8,6; 10,0]	7	0,07	1
Сумма		100	1	

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

З таблиці видно, що дана вибірка має одну ізольовану точку

$$x_{min} = -3,32$$

віддалену від групи інших експериментальних точок.

У такому випадку можна вважати цю ізольовану точку аномальним спостереженням, грубою помилкою вимірювання і видалити її з вибірки, тоді обсяг вибірки зменшиться і дорівнюватиме $n = 99$. Змінюються також і вибіркові характеристики

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

За вбудованими функціями EXCEL $n = 100$

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \cdot \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{100} \cdot 491,2900 = 4,9129.$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

За вбудованими функціями EXCEL $n = 100$

$$S^2 = \frac{1}{n} \cdot \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2 = \frac{1}{100} \cdot 2985,1739 - 4,9129^2 = 5,7152,$$

$$S_0^2 = \frac{1}{n-1} \cdot \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 = \frac{n \cdot S^2}{n-1} = \frac{100 \cdot 5,7152}{99} = 5,7729.$$

$$\tilde{\sigma}_X = \sqrt{\tilde{D}_X} = \sqrt{S_0^2} = S_0 = 2,4027.$$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

За вбудованими функціями EXCEL $n = 99$

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \cdot \sum_{i=1}^n x_i = 4,9961,$$

$$S_0^2 = \frac{1}{n-1} \cdot \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 = 5,1332,$$

$$S_0 = \sqrt{S_0^2} = \sqrt{5,1332} = 2,2657.$$

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Перевірка гіпотези про аномальність спостереження проводиться наступним чином:
значення визнається аномальним і викидається з вибірки обсягу n , якщо воно не відповідає даній **довірчій імовірності** або заданій **квантілі**.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Коли умова виконується, то точку

$$x_{min} = -3,32$$

можна з вибірки виключити. Відповідно в таблиці можна виключити два перших інтервали.

Зауважимо, що число інтервалів тепер виявилося 8, що відповідає умові:

$$N \geq [1 + 3,32 \cdot \lg n] + 1 = [1 + 3,32 \cdot \lg 99] + 1 = 8.$$

В іншому випадку число інтервалів довелося б збільшити.

Статистичні ряди

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Індекс i	Інтервал (u_i ; u_{i+1}]	Частота n_i	Относит. частота $\bar{n}_i$	Накопл. относит. частота w_i
1	(-1,2; 0,2]	2	0,0202	0,0202
2	(0,2; 1,6]	3	0,0303	0,0505
3	(1,6; 3,0]	18	0,1818	0,2323
4	(3,0; 4,4]	20	0,2020	0,4343
5	(4,4; 5,8]	24	0,2424	0,6768
6	(5,8; 7,2]	16	0,1616	0,8384
7	(7,2; 8,6]	9	0,0909	0,9293
8	(8,6; 10,0]	7	0,0707	1,0000
Сумма		99	1,0000	

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Нехай $\{x_i\}$ вибірка обсягу n , що містить k різних варіант, з генеральної сукупності випадкової величини X з невідомою густиною імовірності $f(x)$.

Наближенням (оцінкою) невідомої густини імовірності можуть служити гістограма або полігон відносних частот.

Гістограма і полігон відносних частот служать для геометричного зображення асоційованого варіаційного ряду.

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Гістограма відносних частот представляється у вигляді прямокутників, що примикають один до одного, з основами

$$\Delta = \frac{R}{N}$$

рівними ширині інтервалів груп, і висотами

$$h_i = \frac{\bar{n}_i}{\Delta}$$

Для гістограми відносних частот площа фігури відповідає сумі ймовірностей і дорівнює 1. Площа будь-якого прямокутника гістограми дорівнює ймовірності влучення значень розглянутої випадкової величини в інтервал, що відповідає основи прямокутника.

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

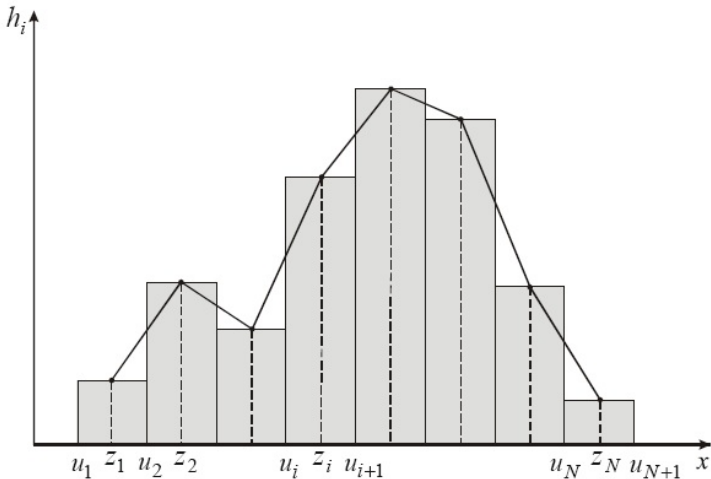
Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Полігоном відносних частот називається ламана, що з'єднує точки середини інтервалів.

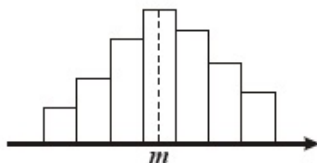
При збільшенні обсягу вибірки і зменшенні довжин інтервалів гістограма і полігон відносних частот наближаються до графіку невідомої функції $f(x)$ – густини імовірності сукупності.

За виглядом гістограми та полігоном частот можна висунути гіпотезу про вигляд розподілу генеральної сукупності.

Гістограма та полігон частот

Нормальний розподіл (розподіл Гаусса)

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(x-m)^2}{2\sigma^2}}$$

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Рівномірний розподіл

$$f(x) = \begin{cases} \frac{1}{b-a}, & x \in [a; b], \\ 0, & x \notin [a; b] \end{cases}$$

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

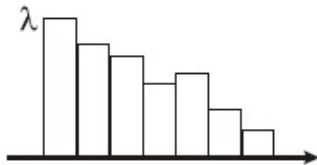
Графік
 $Q-Q$

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Експоненційний розподіл

$$f(x) = \begin{cases} \lambda \cdot e^{-\lambda x}, & x > 0, \\ 0, & x \leq 0 \end{cases}$$

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
Q — Q

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Для зручності побудови полігону відносних частот в третій стовбчик додають середину інтервалу

Індекс i	Інтервал ($u_i; u_{i+1}$]	Середина інтервала z_i	Относит. частота $\bar{n}_i$	Висота прямоуг. h_i
1	(-1,2; 0,2]	-0,5	0,0202	0,0144
2	(0,2; 1,6]	0,9	0,0303	0,0216
3	(1,6; 3,0]	2,3	0,1818	0,1299
4	(3,0; 4,4]	3,7	0,2020	0,1443
5	(4,4; 5,8]	5,1	0,2424	0,1732
6	(5,8; 7,2]	6,5	0,1616	0,1154
7	(7,2; 8,6]	7,9	0,0909	0,0649
8	(8,6; 10,0]	9,3	0,0707	0,0505
Сумма			1,0000	1,0000

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

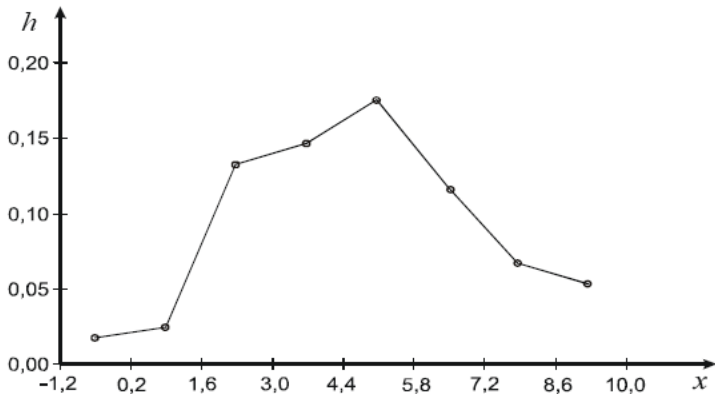
Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

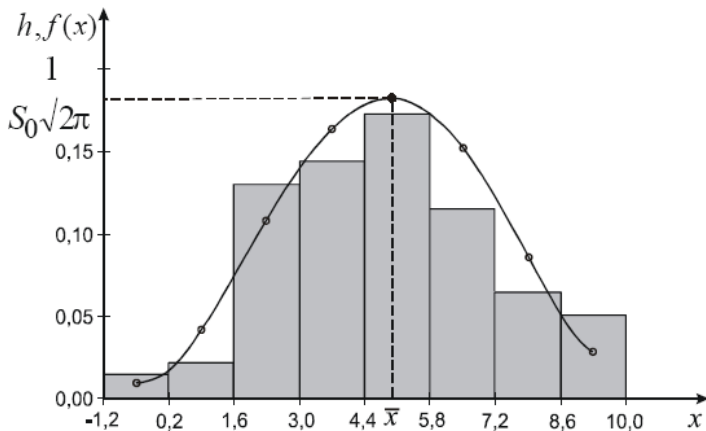
Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Гістограма та полігон частот

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Гістограма і полігон відносних частот, є статистичними оцінками густини імовірностей генеральної сукупності, схожі з кривою густини імовірностей нормального закону.

На підставі цього висувається нульова гіпотеза.

Генеральна сукупність, з якої взята вибірка, розподілена за нормальним законом з параметрами

$$\bar{x} = 4,9961 \quad \sigma = 2,2657$$

тобто теоретична густина імовірності має вигляд

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(x-m)^2}{2\sigma^2}}$$

Квантілі

Ймовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

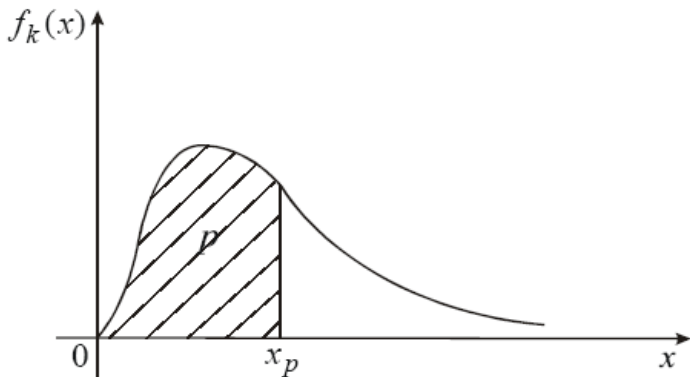
Квантиль, відповідної ймовірності p , називається таке значення x , при якому виконується співвідношення:

$$P(X < x_p) = \int_{-\infty}^{x_p} f(x) dx = p,$$

Квантілі

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Геометричне пояснення квантілі

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Квантилі

Види квантилей

Название квантилей	Число частей, на которые разбивается ряд
Медиана	2
Терциль	3
Квартиль	4
Дециль	10
Процентиль	100

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

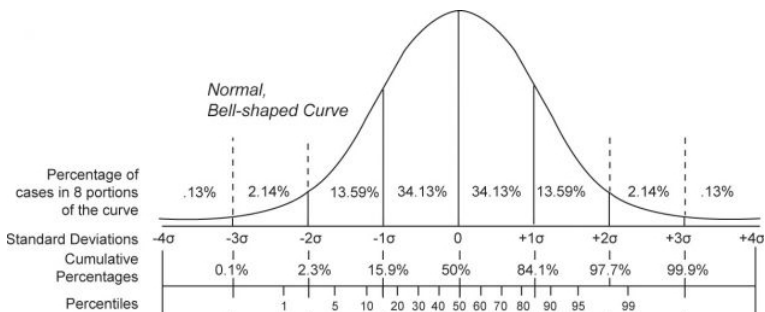
Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Нормальний розподіл

Normal Bell-shaped Curve – Нормальна колоколо-подібна крива

Percentage of cases in 8 portions of the curve – імовірність в % події на 8 відрізках кривої

Standard deviation – стандартне відхилення

Cumulative Percentages – кумулятивні відсотки

Percentiles – процентилі

Квантилі

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантилі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Процентилі – це характеристика набору даних, що виражають ранги елементів масива і є показником того, який відсоток значень знаходиться нижче визначеного рівня.

Наприклад, значення 30-ї процентилі вказує, що 30% значень розташовано нижче цього рівня.

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Г

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Ящик з вусами

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Ящик з вусами

Імовірнісні
основи
обробки
даних

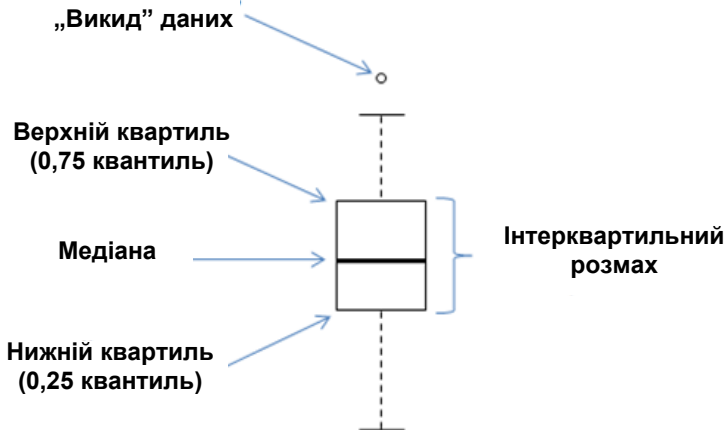
Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Ящик з вусами

Імовірнісні
основи
обробки
даних

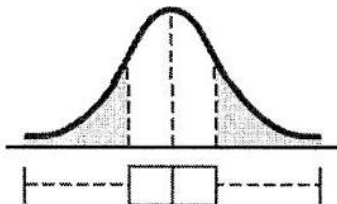
Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

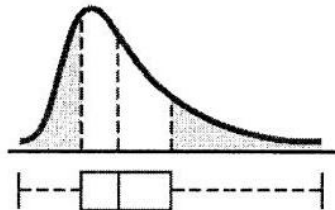
Квантілі

Ящик з
вусами

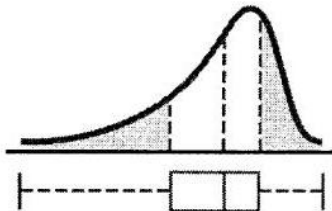
Графік
 $Q - Q$

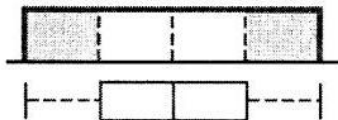
A

B

B

Г

Ящик з вусами

Імовірнісні
основи
обробки
даних

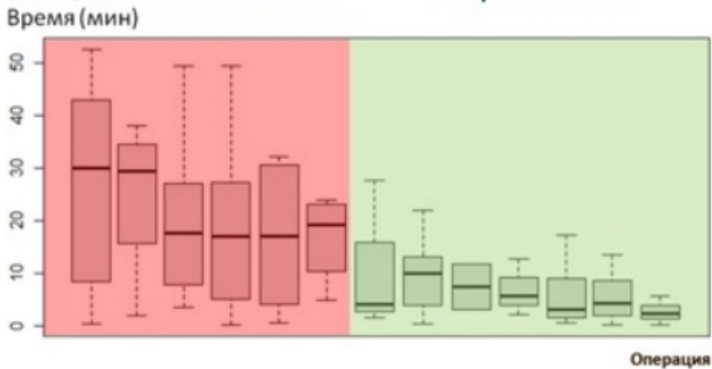
Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Ящик з вусами

Імовірнісні
основи
обробки
даних

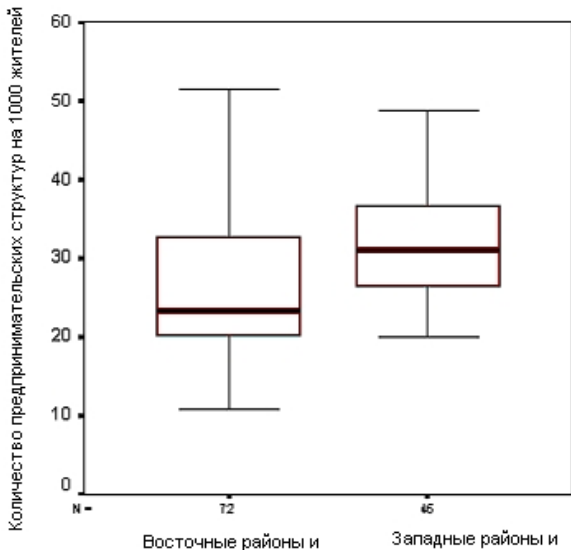
Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Квантілі

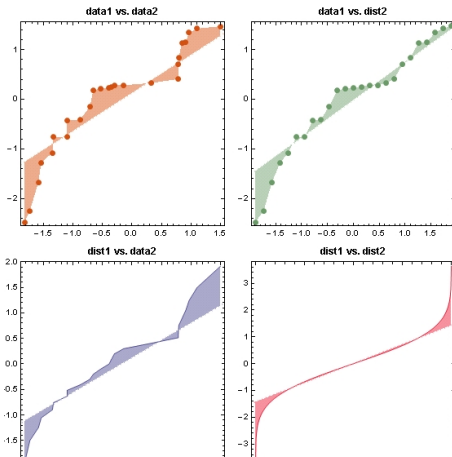
Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$

Графік $Q - Q$

Графік квантиль-квантиль використовується для порівняння даних з розподілами імовірностей, даних з даними, розподілів з даними і розподілів з розподілами.

Імовірнісні
основи
обробки
даних

Статистичні
ряди

Гістограма
та полігон
частот

Кванtilі

Ящик з
вусами

Графік
 $Q - Q$